

Príloha 9: Rizikové znaky pre PAS u dospelých osôb

Verbálna komunikácia

- verbálna komunikácia je použitá v obmedzenej miere, viac slúži na popis predmetov alebo špeciálnych záujmov ako na komunikáciu s druhými ľuďmi
- používanie stereotypných (odpozorované frázy napr. z filmov) fráz alebo veľmi nezvyčajné formulácie fráz alebo viet
- rozprávanie o svojich témach bez referencie na komunikačného partnera
- tempo reči je narušené (môže byť neprimerane rýchle, trhané alebo pomalé), rovnako intonácia (monotónna, plochá alebo výrazne mechanická)
- nepochopenie významu dvojzmyselných výrokov – humor, sarkazmus a metafory, doslovné chápanie verbálnych prejavov druhých ľudí

Sociálna komunikácia a interakcia

- dlhodobé ťažkosti vo vzájomnej sociálnej interakcii – nezáujem alebo neschopnosť udržať sociálnu interakciu s druhými ľuďmi, nenadväzovanie blízkych priateľstiev
- neporozumenie konceptu sociálnych vzťahov – priateľstva, partnerstva
- sociálna izolácia a zjavná preferencia samoty
- neporozumenie sociálnej hierarchie – nepochopenie rozdielu medzi spolupracovníkmi a nadriadenými, z čoho vyplývajú pracovné ťažkosti, kvôli ktorým často ľudia s PAS strácajú prácu
- neschopnosť dodržiavať pravidlá v pracovno-právnom vzťahu, následkom čoho menia ľudia s PAS často prácu
- ťažkosti s pochopením zámerov druhých ľudí, následkom čoho sa stanú často obeťou finančného zneužitia
- vyhýbavé správanie na každodenné požiadavky, čo môže vyústiť do odmietania bežných denných aktivít (nakupovanie, chodenie do práce) a extrémnej sociálnej izolácie s následnými poruchami mentálneho zdravia
- zle integrovaný očný kontakt pri rozhovore s druhými ľuďmi (pri rozhovore sa môže prehnane pozeráť do očí), používa zle integrované komunikačné gestá, má znížený repertoár výrazov tváre a komunikačných gest

Nezvyčajné alebo vysoko špecifické záujmy a aktivity

(patria sem aktivity a záujmy, ktoré nie sú typické pre vek dieťaťa a jeho sociokultúrny kontext)

- vysokošpecifické záujmy s hlbokým vhl'adom do problematiky
- záujem o systémy, ktoré fungujú na vysokej pravdepodobnosti správneho výsledku – rôzne matematické operácie, počítačové hry, znalosti ako fungujú niektoré IT systémy, čo môže byť využité v pracovnej oblasti za predpokladu, že človek je schopný bežného fungovania a má silnú podpornú prostredie
- tvorba zoznamov – zoznamy môžu byť v písanej forme, alebo vo verbálnej forme
- lípnutie na dodržiavaní presných pravidiel, dochádza k ľahkému emočnému rozladeniu pri ich porušení (napr. pravidlá cestnej premávky)
- úzkostné dodržiavanie presných rituálov/rutín, ktoré môžu negatívne ovplyvňovať každodenné aktivity
- stereotypné pohyby prstov, rúk, alebo celého tela, točenie sa, hojdanie sa – buď zjavné, alebo prítomné v anamnéze
- hyper / hyposenzitivita na zmyslové podnety, ktoré nemusia byť zjavné, ale sú prítomné v anamnéze

Ďalšie ťažkosti, ktoré sa môžu vyskytnúť

- prítomnosť znakov PAS v rodinnom príbuzenstve, neraz u vlastného dieťaťa
- sociálny a emocionálny vývoj nekorešponduje s chronologickým vekom, je zvyčajne na nižšej úrovni
- neschopnosť porozumieť svojim emóciám až alexitýmia
- neschopnosť porozumieť emóciám druhých ľudí na základe ich verbálnej a neverbálnej komunikácie
- neschopnosť prijať zodpovednosť za svoje konanie a správanie v každodenných sebaobslužných činnostiach, vo finančnej oblasti, v sociokultúrnych otázkach vzhľadom k úrovni mentálneho veku
- časté pridružené ochorenia mentálneho zdravia – najmä úzkosti, depresie, poruchy príjmu potravy, obsedantno-kompulzívna porucha
- človek s PAS môže byť často mylne vedený pod inou diagnózou

Prezentácia správania u žien sa môže výrazne líšiť od typicky mužského správania, a to najmä

- ich nezvyčajné správanie je menej nápadné, majú vyvinuté povrchové sociálne zručnosti – používajú tzv. “maskovací fenomén” – zakrývajú tak svoje deficity, aby sa neodlišovali od ostatných žien
- špecifické záujmy majú podobnú kvalitu ako u neurotypických žien, avšak nimi trávia omnoho viac svojho času
- ich rituály a rutiny majú “sociálne” prijateľnejšiu povahu – napr. majú presne stanovené systémy ukladania vecí v domácnosti, čo môže imponovať ako poriadkumilovnosť. Ak dôjde k narušeniu týchto systémov, dôjde k silnému emocionálnemu rozrušeniu
- prejavuje sa u nich sociálna naivita vo vzťahoch, a pretože nerozumejú sociálnym situáciám, môžu sa stať obeťami zneužitia
- majú vyššiu mieru úzkosti a depresie, objavujú sa poruchy príjmu potravy a iné poruchy mentálneho zdravia